

Zbigniew Strus

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

Palestra 48/7-8(547-548), 229-234

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zbigniew Strus

Przeгляд orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Cywilna

I. Prawo cywilne procesowe

WYBÓR KOMORNIKA

1. Zderzenie się norm zawartych w przepisach art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych (prawo wyboru komornika) i egzekucji oraz art. 921 § 1 i art. 1041 § 1 k.p.c. (właściwość wyłączna określona przez położenie nieruchomości) wywołuje nadal wątpliwości. W uchwale z 18 kwietnia 2000 r. III CZP 5/00 OSP 2000 z. 11 poz. 165 skład SN przyjął dopuszczalność wyboru komornika do egzekucji wydania nieruchomości, chociaż zagadnienie dotyczyło tylko wskazania właściwego sądu dla ustanowienia kuratora dłużnika nieznanego z miejsca pobytu. Uchwała była krytykowana przez glosatora, ze względu na przyjęte założenie prawa wyboru komornika

Ostatnio rozstrzygane było natomiast zagadnienie prawne dotyczące prawa wyboru komornika w razie egzekucji (wierzytelności pieniężnej) z nieruchomości. Sąd Najwyższy podjął w dniu 20 maja 2003 r. uchwałę (III CZP 24/03) następującej treści: **prawo wyboru komornika określone w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) nie ma zastosowania do egzekucji z nieruchomości.**

KOSZTY ADWOKACKIE

2. Zagadnienie prawne sąd odwoławczy sformułował następująco: Czy § 6 rozporz. Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Dz.U. z 2002, Nr 163, poz. 1349) może być podstawą określenia opłaty za czynności radcy prawnego w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności pozasądowemu tytułowi egzekucyjnemu obok opłaty wynikającej z § 10 ust. 1 ppkt 13 tegoż rozporządzenia?

Dotać trzeba, że przepisowi § 10 ust. 1 ppkt 13 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych odpowiada § 11 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia w sprawie opłat za

czynności adwokackie. Według tych przepisów stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności – 60 zł. Jest to kwota niewielka, ale w wypadku udziału pełnomocnika ograniczającego się do sporządzenia lakonicznego wniosku trudno zazwyczaj byłoby mówić o rażącej dysproporcji między nakładem pracy a wynagrodzeniem. Zagadnienie prawne zostało jednak przedstawione w sprawie na tle postępowania o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu. W takich wypadkach nierzadko wchodzi w grę skomplikowane problemy prawne w zakresie wykładni przepisów art. 96–98 pr. bankowego. Nie można się zatem dziwić, że pełnomocnik – radca prawny sugerował stosowanie stawek minimalnych określonych w § 6 rozporządzenia w sprawie opłat.

Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do przyjęcia opłat na podstawie ogólnej i w uchwale z 25 czerwca 2003 r. sygn. III CZP 33/03 stwierdził, że „Podstawą określenia wysokości opłaty za czynności radcy prawnego w sprawie o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności jest § 10 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2002, Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

UISZCZENIE OPŁATY SĄDOWEJ

3. Sąd Apelacyjny miał wątpliwości jaką datę należy uznać za datę uiszczenia opłaty sądowej od apelacji przez stronę zamieszkałą za granicą, gdy rachunek bankowy sądu został uznany kwotą tej opłaty w realizacji polecenia przelewu transgranicznego z rachunku bankowego strony w banku zagranicznym na podstawie przelewu z rachunku bankowego banku polskiego, będącego bankiem – korespondentem banku zagranicznego.

Osoba mieszkająca za granicą ma wydłużony (co najmniej 2 m-ce) termin do uiszczenia opłaty sądowej (art. 16 ust. 2 u.k.s.c.). Jednak i taki termin może się okazać zbyt krótki, jeśli czynności dokonuje poleceniem przelewu złożonym w „swoim” banku, który wykonuje to polecenie korzystając z usług banku korespondenta w Polsce. Uchwała z 25 czerwca 2003 r. (sygn. III CZP 28/03) wyjaśnia bowiem, że „Datą uiszczenia opłaty sądowej w drodze przelewu bankowego dokonanego w banku zagranicznym – w sytuacji, w której rachunek bankowy właściwego sądu został uznany, kwota tej opłaty przez bank krajowy, będący bankiem korespondentem banku zagranicznego – jest data otrzymania przez bank krajowy polecenia rozliczeniowego, przekazanego przez bank zagraniczny celem realizacji polecenia przelewu”.

POSTĘPOWANIE WIECZYSTOKSIĘGOWE

4. Językowa (dawniej: gramatyczna) wykładnia przepisu art. 626² § 5 k.p.c. prowadzi do wniosku, że wnioskodawcą w postępowaniu o wpis mogą być tylko właściciel nieruchomości, użytkownik wieczysty, osoba, na rzecz której wpis ma nastąpić, albo wierzyciel. Stąd bierze się wątpliwość, czy komornik jest uprawniony do złożenia wniosku o wpis wzmianki o wszczęciu egzekucji z nieruchomości, czy też jest tylko pośrednikiem między sądem a wierzycielem jako wnioskodawcą. Poza tym Sąd Okręgowy miał wątpliwość, czy dopuszczalne jest żądanie wpisu o którym wyżej mowa w razie przyłączenia się następnego wierzyciela do wszczętej egzekucji.

W związku z tym zagadnieniem Sąd Najwyższy w dniu 17 czerwca 2003 r. podjął następującą uchwałę (III CZP 31/03): „Komornik jest legitymowany do złożenia w interesie i na

rzecz wierzyciela wniosku o dokonanie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji z nieruchomości. W razie przyłączenia się kolejnego wierzyciela do postępowania wszczętego wcześniej, komornik ani kolejny wierzyciel nie mogą żądać powtórzenia wpisu o wszczęciu egzekucji. Nie wyłącza to uprawnień wierzyciela wynikającego z art. 626² § 5 k.p.c.”

II. Prawo cywilne materialne

1. Dwie uchwały dotyczą reguł międzyczasowych.

W pierwszej skład orzekający rozstrzygał zagadnienie przypadku towaru objętego zakazem przywozu na polski obszar celny. Jak wiadomo, w kodeksie celnym (ustawa z dnia 9 stycznia 1997 r.) przewiduje się (art. 3 § 1 pkt 17) stosowanie tzw. środków polityki handlowej tj. ograniczeń ilościowych a nawet zakazów przywozu określonych towarów. Jeżeli towar zostanie wprowadzony na polski obszar celny należy go cofnąć lub uregulować jego sytuację, aby osiągnąć zgodność z prawem. Jeśli okaże się to niemożliwe, wówczas organ celny występuje do sądu powszechnego z wnioskiem o orzeczenie przypadku towarów na rzecz Skarbu Państwa (art. 77 § 2). W tym punkcie pojawia się problem: jak ma postąpić sąd, jeżeli „środki polityki handlowej” uległy zmianie, czyli mówiąc wprost: w chwili orzekania w przedmiocie przypadku towary zostały już wykreślone z listy prohibicyjnej. Jakie prawo: nowe czy stare należy zastosować? Przecież z art. 316 k.p.c. wynika reguła uwzględniania stanu rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy.

Uchwała z 30 maja 2003 r., III CZP 29/03, wyjaśnia: „Orzekając o przypadku na rzecz Skarbu Państwa towaru objętego zakazem przywozu na polski obszar celny (art. 77 § 1 lit. d w zw. z art. 77 § 2 kodeksu celnego), sąd bierze za podstawę stan prawny – w odniesieniu do tego zakazu – obowiązujący w dniu ujawnienia, że towar objęty zakazem znajduje się na polskim obszarze celnym”.

W drugiej Sąd Najwyższy zajmował się skutkami wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 stycznia 2000 r. sygn. akt P. 11/98 orzekającego, że art. 56 ust. 2 w związku z art. 25 i art. 26 ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych jest: niezgodny z art. 64 ust. 3 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w związku z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, przy czym utratę mocy przepisu określono na dzień 11 lipca 2001 r.

Przypominam, że wg art. 56 ust. 2 do dnia 31 grudnia 2004 r. włącznie czynsz najmu lokali nawiązanego w trybie szczególnym (przede wszystkim na podstawie decyzji), położonych w domach stanowiących własność osób fizycznych lub prawnych albo lokali stanowiących własność takich osób, ustalało się zgodnie z przepisami o czynszu regulowanym, tj. określanym mocą uchwał rady gmin i miast.

Ustawa o najmie lokali i dodatkach mieszkaniowych została uchylona z dniem 9 lipca 2001 r., a więc 3 dni przed terminem utraty mocy oznaczonym przez Trybunał Konstytucyjny. Przepisy ochronne znalazły się w nowej ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. Przepis art. 28 ust. 2 stanowi, że do dnia 31 grudnia 2004 r., w stosunkach najmu powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy, wysokość czynszu w lokalach, w których obowiązywał w dniu wejścia w życie ustawy czynsz regulowany, nie może przekraczać w stosunku rocznym 3% wartości odtworzeniowej lokalu.

Różnica uprawnień właściciela (osoby fizycznej) w zakresie podwyższania czynszu, wynikających z ustawy o najmie lokali i ustawy o ochronie praw lokatorów jest oczywista. Pod rządami art. 56 ust. 2 o wysokości decydował akt prawa miejscowego (uchwała rady). Utrata mocy wymienionego przepisu przed wejściem w życie ustawy o ochronie praw lokatorów osadzała problem na przepisach kodeksu cywilnego, natomiast od dnia 10 lipca 2001 r. właściciel (osoba fizyczna) odzyskał uprawnienie do kształtowania czynszu wobec lokatorów lecz z ograniczeniami wynikającymi z art. 28 ust. 2 oraz art. 9 ustawy o ochronie praw lokatorów.

Wymieniony wyrok Trybunału Konstytucyjnego został ogłoszony 21 stycznia 2000 r. (Dz.U. 2000 r. Nr 3, poz. 46). Na tle stanu faktycznego będącego kanwą przedstawionego zagadnienia prawnego sprowadza się ono do pytania, czy w okresie od 1 września 1998 r. do 9 lipca 2001 r. właściciel był związany przepisem art. 56 ust. 2. Gdyby przyjąć, że niezgodność przepisu z konstytucją istniała również w okresie poprzedzającym orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, to uchwała rady gminy (miasta) jak i przepis będący jej podstawą nie miałyby zastosowania. Gdyby zaś przyjąć, że wyroki Trybunału mają znaczenie prospektywne, to art. 56 ust. 2 obowiązywałby nadal po 21 stycznia 2000 r.

Rozstrzygając to zagadnienie w sprawie sygn. III CZP 45/03 Sąd Najwyższy w dniu 3 lipca 2003 r., podjął następującą uchwałę:

Przepis art. 56 ust. 2 ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali i dodatkach mieszkaniowych (tekst jednolity: Dz.U. 1998 r. Nr 120 poz. 787) uznany przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 12 stycznia 2000 r. za niezgodny z art. 64 ust. 3 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz w związku z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175 z późn. zm.) stanowi podstawę prawną rozstrzygnięcia sporu o ustalenie czynszu należnego do dnia 10 lipca 2001 r. z tytułu najmu lokali, położonych w domach stanowiących własność osób fizycznych nawiązanego w sposób określony w art. 56 ust. 1 wymienionej ustawy.

2. Wykładni przepisów art. 14 ust. 3, art. 15 ust. 2 i 3, art. 24 ustawy o ochronie lokatorów (...) oraz art. 510 k.p.c. dokonał Sąd Najwyższy w trzech uchwałach z 13 i 17 czerwca 2003 r.

W sprawie rozpoznanej 13 czerwca 2003 r. sygn. III CZP 40/03 należało odpowiedzieć na pytania:

a. czy w postępowaniu o podział majątku wspólnego ze spółdzielczym lokatorskim prawem do mieszkania stosuje się przepisy ustawy o ochronie praw lokatorów (...),

b. kto jest uczestnikiem takiego postępowania (zwłaszcza gmina i spółdzielnia mieszkaniowa).

Wyżej wskazane zagadnienie skład orzekający rozstrzygnął następująco: „1. W sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, w skład którego wchodzi spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego sąd, nakazując jednemu z małżonków wydanie lokalu, obowiązany jest orzec o uprawnieniu tego małżonka do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia;

1. Właściwa gmina jest zainteresowana w sprawie wówczas, gdy sąd ma orzec o wydaniu lokalu przez jednego z małżonków;

2. Zobowiązany do wydania lokalu jest tylko małżonek, któremu nie przyznano spółdzielczego lokatorskiego prawa do tego lokalu;

3. Spółdzielnia mieszkaniowa jest zainteresowana w sprawie wówczas, gdy jest zobowiązana lub wyraża gotowość do ustanowienia w miejsce dotychczasowego, dwóch spółdzielczych lokatorskich praw do lokalu mieszkalnego”.

W sprawie rozpoznanej również w dniu 13 czerwca 2003 r. sygn. III CZP 36/03 wyjaśnienia wymagał tryb włączenia gminy w postępowanie nieprocesowe o podział dorobku małżonków obejmującego spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego. Uchwała ma następującą treść: „W sprawie o podział majątku wspólnego, obejmującego spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego, sąd wzywa właściwą gminę do udziału w sprawie, jeśli ma orzec o przyznaniu tego prawa jednemu z małżonków i nakazaniu drugiemu wydanie lokalu (art. 510 § 2 k.p.c.). W sprawie takiej sąd z urzędu orzeka wobec małżonka zobowiązanego do wydania lokalu o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego, bądź o braku tego uprawnienia.

W sprawie rozpoznanej 17 czerwca 2003 r. sygn. III CZP 41/03 Sąd Najwyższy dokonał wykładni przepisu art. 24 ustawy o ochronie praw lokatorów (...). W myśl tego przepisu prawo do lokalu socjalnego nie przysługuje osobie, która samowolnie zajmuje lokal i wobec której sąd nakazał opróżnienie lokalu, chyba że przyznanie lokalu socjalnego byłoby w świetle zasad współżycia społecznego szczególnie usprawiedliwione.

Uchwała ma następujące brzmienie: „Przepis art. 24 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. Nr 71, poz. 733 ze zm.) stanowi podstawę orzeczenia przez sąd o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego przez osobę samowolnie zajmującą lokal, wobec której sąd nakazał jego opróżnienie”.

Sceptykom, którzy upatrują w tej uchwale nadmierne uprzywilejowanie osób dopuszczających się samowoli należy przypomnieć surowe przesłanki zawarte w powołanym przepisie. Godzi się też zauważyć, że w sprawach o „dach nad głową” jako prawo podstawowe tylko szczegółowo ustalone okoliczności pozwalają dokonać trafnego wyboru między konkurującymi ze sobą wartościami zasługującymi na ochronę.

Na uzasadnienie tej uchwały trzeba jeszcze poczekać. Dzisiaj widać jednak, że zamiar ustawodawczy ochrony prawa do „dachu nad głową” trzeba określać w drodze wykładni omijającej przeszkody tkwiące w warstwie językowej przepisów dotyczących kręgu uczestników postępowania w sprawie o podział majątku wspólnego oraz rodzaju orzeczeń (wyroki), w których orzeka się o uprawnieniu do lokalu socjalnego.

ODSZKODOWANIE ZA USZKODZENIE POJAZDU

3. Pytanie o dużej doniosłości praktycznej sprowadza się do wyboru, czy ubezpieczyciel w ramach ubezpieczenia OC zwraca koszty robocizny faktycznie zapłacone, czy koszty zobiektywizowane np. opinią biegłego.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2003 r. zagadnienia prawnego podjął w tej kwestii (III CZP 32/03) następującą uchwałę: „Oszkodowanie przysługujące od ubezpieczyciela odpowiedzialności cywilnej za uszkodzenie pojazdu mechanicznego obejmuje niezbędne i ekonomicznie uzasadnione koszty naprawy pojazdu, ustalone według cen występujących na rynku lokalnym”.

Nadużywanie ubezpieczenia OC do odbudowy pojazdu zużytego jest zjawiskiem niezwykłym. Wytykając ubezpieczycielom niedopuszczalne praktyki zmierzające do zmęczenia i odstręczenia poszkodowanego trzeba dostrzegać również nadużycia drugiej strony. Dlatego wszelkie próby uściślenia wzajemnych praw i obowiązków ubezpieczyciela i beneficjanta należy aprobować. Ponieważ uchwała zawiera dwa pojęcia wymagające wyjaśnienia (koszty niezbędne i ekonomicznie uzasadnione) należy koniecznie zapoznać się z jej uzasadnieniem.

PRZEDAWNIEŃ ROSZCZENIA O ODSETKI

4. W uchwale z 17 czerwca 2003 r. sygn. III CZP 37/03 skład orzekający SN stwierdził, że „Roszczenie o odsetki za opóźnienie w zapłacie ceny wynikającej z umowy sprzedaży zawartej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy przedawnia się z upływem lat dwóch (art. 554 k.c.)”.

Zbyt wcześnie na komentarz do tej uchwały ponieważ nie ma jeszcze uzasadnienia. Praktyków warto jednak już teraz zachęcić do jak najwcześniejszego zapoznania się z całością orzeczenia, gdyby miało ono oznaczać zmianę dotychczasowej wykładni reguł przedawniania się roszczeń o zapłatę odsetek. Pamiętać należy, że zagadnienie podobne było przedmiotem uchwały SN z 9 listopada 1994 r. sygn. III CZP 141/94 (Monitor Prawn. nr 3/1995) oraz wskazanych tamże innych, wcześniejszych orzeczeń. W uchwale z 1994 r. skład SN wyraził pogląd, że roszczenie o odsetki ulega przedawnieniu w terminie przewidzianym dla świadczeń okresowych, niezależnie od charakteru długu głównego.

DEPOZYT ADWOKACKI

5. Tezy wyroku z 9 stycznia 1993 r. sygn. I CK 329/02 dotyczą dwóch odrębnych zagadnień:

- a) określania ceny w umowie sprzedaży,
- b) tzw. depozytu adwokackiego.

Sąd Najwyższy dokonał następującej wykładni art. 536 § 1 k.c.: W hipotezie normy wyrażonej w art. 536 § 1 k.c. mieści się między innymi powierzenie przez strony umowy sprzedaży oznaczenia ceny osobie trzeciej, mającej kierować się określonymi kryteriami obiektywnymi”.

Natomiast odnośnie do praktyki przyjmowania przez adwokatów wpłat powierniczych na swój rachunek bankowy wyraził następujące zapatrywanie: „Umowa, której przedmiotem jest wpłata przez klienta na rachunek bankowy adwokata określonej kwoty z zastrzeżeniem użycia tej kwoty przez adwokata na określony cel uzgodniony przez strony (tzw. depozyt adwokacki), może zawierać zastrzeżenie wypłaty na rzecz osoby trzeciej (art. 393 § 1 k.c.)”.